

УДК 342.4

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.3.74>

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ФУНКЦІЯ СЕЙМУ ЛИТОВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Хміль М.О.,

*аспірантка кафедри конституційного права**Львівського національного університету**імені Івана Франка*

Хміль М.О. Зовнішньополітична функція Сейму Литовської Республіки: особливості правового регулювання та механізми реалізації.

Стаття присвячена питанням нормативно-правового регулювання та механізмів реалізації повноважень Сейму Литовської Республіки у сфері зовнішньої політики. Детально проаналізовані конституційні повноваження парламенту Литовської Республіки в рамках реалізації зовнішньополітичної функції. Особливо увагу звернено на аналіз Конституційних Актів «Про неприєднання Литовської Республіки до пострадянських східних союзів» 1992 року та «Про членство Литовської Республіки в Європейському Союзі» 2004 року. Констатовано, що прийнятий Конституційний Акт 1992 року заклав підвалини європейського та євроінтеграційного руху Литовської Республіки. Своєю чергою Конституційний Акт 2004 року визначив основні принципи взаємодії Литовської Республіки з Європейським Союзом. Згадано також про важливий для Литовської Республіки та держави Україна Закон «Про обмежувальні заходи в Литві» 2023 року, якими Сейм ввів санкції та обмеження проти певних прав громадян держав-агресорів – Росії та Білорусі. Визначено, що стрижневим повноваженням в рамках реалізації зовнішньополітичної функції є повноваження Сейму Литовської Республіки щодо ратифікації та денонсації міжнародних договорів. Доведено, що у Литві створені правові засади для ефективного контролю в частині реалізації урядом зовнішньої політики з боку парламенту. Окремо проаналізовано повноваження комітету з питань закордонних справ, які визначені Статутом Сейму, а також нормативне регулювання діяльності міжнародних парламентських організацій та груп Сейму з міжпарламентських зв'язків. Доведено, що Сейм Литовської Республіки досить сильно впливає на зовнішню політику, а повноваження, які закріплені Конституцією стосовно зовнішньополітичної діяльності парламенту знаходять своє продовження на рівні окремих законів, а також детально врегульовані у Статуті Сейму. Зроблено акцент, що для України досвід функціонування парламенту Литовської Республіки в сфері зовнішньої політики є як ніколи цінним, зважаючи на статус кандидата у члени ЄС та потреби післявоєнного конституційного реформування.

Ключові слова: конституція, парламент, зовнішня політика, зовнішньополітична функція, Сейм, повноваження, Литовська Республіка.

Khmil M.O. The Foreign Policy Function of the Seimas of the Republic of Lithuania: features of legal regulation and implementation mechanisms.

The article is devoted to the issues of legal regulation and mechanisms for the implementation of the powers of the Seimas of the Republic of Lithuania in the field of foreign policy. It provides a detailed analysis of the constitutional powers of the Lithuanian Parliament in exercising its foreign policy function. Special attention is paid to the analysis of the Constitutional Acts «On the Non-Alignment of the Republic of Lithuania with Post-Soviet Eastern Alliances» (1992) and «On the Membership of the Republic of Lithuania in the European Union» (2004). It is stated that the Constitutional Act of 1992 laid the foundation for the European and Euro-integration course of the Republic of Lithuania. In turn, the Constitutional Act of 2004 defined the fundamental principles of interaction between the Republic of Lithuania and the European Union. The article also mentions the important Law on Restrictive Measures in Lithuania (2023), which introduced sanctions and restrictions against certain civil rights of citizens of the aggressor states – Russia and Belarus. It is established that the core power in the exercise of the foreign policy function is the authority of the Seimas of the Republic of Lithuania to ratify and denounce international treaties. It is demonstrated that Lithuania has developed a legal framework that allows for effective parliamentary oversight over the government's foreign policy activities. The article separately analyzes the powers of the Committee on Foreign Affairs, as defined by the Statute of the Seimas, as well as the legal regulation of the activities of international parliamentary organizations and Seimas groups on inter-parliamentary relations. It is proven that the Seimas of the Republic of Lithuania has a significant impact on foreign policy, and that the powers enshrined in the Constitution regarding the

foreign policy role of the Parliament are further developed in specific laws and are thoroughly regulated by the Statute of the Seimas.

The article emphasizes that for Ukraine, the experience of the Lithuanian Parliament's functioning in the field of foreign policy is particularly valuable, considering its status as a candidate for EU membership and the necessity of post-war constitutional reform.

Key words: constitution, parliament, foreign policy, foreign policy function, Seimas, powers, Republic of Lithuania.

Постановка проблеми. Серед держав Балтійського регіону Литовська Республіка є найбільш спорідненою з Україною. Така близькість зумовлена глибокими історичними зв'язками, що формувалися впродовж століть у межах спільних державних утворень – Великого князівства Литовського та Речі Посполитої, до складу яких входили й значні території сучасної України. Цей спільний історичний досвід став основою для формування глибоких міждержавних зв'язків, дружби та партнерства, яке зберігається та розвивається, особливо в сучасних умовах війни росії проти України, геополітичних викликів, регіональної безпеки та європейської інтеграції.

Досвід Литовської Республіки, якій вдалося у найкоротші строки провести реформи та інтегруватися у європейські і євроатлантичні структури, становить особливу цінність для Української держави з огляду на спільне минуле, пов'язане із окупацією та перебування у складі Советського Союзу. Особливо заслуговує на увагу питання реалізації зовнішньої політики органами публічної влади, зокрема і парламентом Литовської Республіки – Сеймом.

Мета дослідження. Метою статті є аналіз правового регулювання та конституційно-правових механізмів реалізації зовнішньополітичної функції парламентом Литовської Республіки – Сеймом. На основі позитивного досвіду реалізації зовнішньополітичної функції парламентом Литовської Республіки висловлені пропозиції щодо вдосконалення та реформування її парламентом України.

Стан опрацювання проблематики. Дослідження функцій парламентів, в тому числі і зовнішньополітичної, знаходимо у працях таких вчених: Барабаша Ю.Г., Белова Д.М., Бориславської О.М., Жалімаса Д., Ковальчука В.Б., Ковальчук С.В., Назаренко Я.М., Майданник О.В., Омельченко Н.Л., Пивовар М.С., Романюка П.В., Словської І.Є., Совгирі О.В., Журавського В.С., Погорілка В.Ф., Федоренка В.Л. та інших.

Виклад основного матеріалу. Зовнішньополітичні повноваження Сейму Литовської Республіки передбачені Конституцією та низкою законів та підзаконних актів. У статті 135 Конституції Литовської Республіки зазначено, що: «Литовська Республіка, здійснюючи свою зовнішню політику, керується загальновизнаними принципами та нормами міжнародного права, прагне забезпечити національну безпеку та незалежність, добробут своїх громадян, їхні основні права і свободи, а також сприяє створенню міжнародного порядку, заснованого на праві та справедливості» [1].

Реалізація зовнішньої політики у Литовській Республіці здійснюється в першу чергу Президентом, урядом та відповідними уповноваженими особами. Разом з тим, частина повноважень реалізуються парламентом Литовської Республіки – Сеймом, в межах його зовнішньополітичної функції.

Так, серед повноважень, визначених статтею 67 Конституції Литовської Республіки, частина безпосередньо пов'язана із зовнішньополітичною функцією, зокрема: розгляд та ухвалення поправок до Конституції; ухвалення законів; прийняття постанов щодо референдумів; дача згоди на кандидатуру Прем'єр-міністра, запропоновану Президентом Республіки; розгляд програми уряду, представлену Прем'єр-міністром, та вирішення питання про її схвалення; здійснення нагляду за діяльністю уряду та можливість висловлення недовіри Прем'єр-міністру чи міністру; ратифікація та денонсація міжнародних договорів Литовської Республіки і розгляд інших питань зовнішньої політики [1].

Проаналізуємо більш детально окремі повноваження Сейму в питаннях зовнішньої політики. В першу чергу, звернемо увагу на повноваження щодо розгляд та ухвалення поправок до Конституції. Цікавою особливістю Конституції Литовської Республіки є наявність у її змісті окремого розділу XIII, який присвячений питанням зовнішньої політики та національної оборони.

За вдалою характеристикою колишнього голови Конституційного Суду Литовської Республіки, професора Д. Жалімаса «чинну Конституцію Литви від 1992 р. можна охарактеризувати як стабільну, оскільки поправки до неї вносили лише декілька разів. ...більшість поправок стосувалася вимог, пов'язаних із членством у Європейському Союзі; жодна з них не мала на меті змінити форму правління чи інші ключові елементи конституційного ладу по суті» [2, с. 27-28].

Варто наголосити, що окрім самого тексту Конституції її складовими частинами також є: Конституційні закони Литовської Республіки «Про Литовську державу» 1991 р. [3] та «Про порядок набуття чинності Конституцією Литовської Республіки» 1992 р. [4], а також два Конституційні Акти Литовської Республіки «Про неприєднання Литовської Республіки до пострадянських східних союзів» 1992 р. [5] та «Про членство Литовської Республіки в Європейському Союзі» 2004 р. [6].

Особливо цінними для Литовської Республіки в питаннях зовнішньої політики є прийняті Конституційні Акти. Так, Актом «Про неприєднання Литовської Республіки до пострадянських східних союзів» 1992 р. зазначено, що Сейм Литовської Республіки «...спостерігаючи спроби будь-яким чином зберегти колишній Союз РСР з усіма його завоюваннями й наміри включити Литву в оборонні, економічні, фінансові та інші «простори» пострадянського Східного блоку, вирішує: 1. Розвивати взаємно корисні зв'язки з кожною державою, що раніше була у складі СРСР, однак ніколи не входити до складу жодної політичного, економічного або іншого союзу чи співдружності держав, що створюється на основі колишнього СРСР. 2. Діяльність, якою здійснюється намагання включити Литовську державу до союзів або співдружностей, ... вважається ворожою до незалежності Литви і відповідальність за неї визначають закони. 3. На території Литовської Республіки не може бути ніяких військових баз і військових частин Росії, Співдружності Незалежних Держав і держав, що до них входять» [5]. Прийнятий Акт 1992 р. заклав підвалини європейського та євроінтеграційного руху Литовської Республіки.

Другий Акт, прийнятий Сеймом у 2004 р. «Про членство Литовської Республіки в Європейському Союзі» визначив основні принципи взаємодії Литовської Республіки з Європейським Союзом. Зокрема, серед іншого, зазначено, що «...Литовська Республіка, будучи членом Європейського Союзу, розділяє й ввіряє Європейському Союзу компетенції державних інституцій в галузях, передбачених договорами, на яких ґрунтується Європейський Союз, щоб разом з іншими державами-членами Європейського Союзу спільно виконувати обов'язки членів в цих галузях, а також користуватися правами членів. Правові норми Європейського Союзу є складовою частиною правової системи Литовської Республіки. Якщо це впливає з договорів, на яких ґрунтується Європейський Союз, правові норми Європейського Союзу застосовуються безпосередньо, а у випадку колізій між правовими нормами, мають верховенство перед законами й іншими правовими актами Литовської Республіки...» [6].

Наступним важливим повноваженням Сейму Литовської Республіки є повноваження щодо прийняття та зміни законів. Зокрема можна навести приклад важливого для держави Закону «Про міжнародні договори Литовської Республіки» [7], чи важливого для Литовської Республіки та держави України Закону «Про обмежувальні заходи в Литві» 2023 року, якими Сейм ввів санкції та обмеження проти певних прав громадян держав-агресорів – Росії та Білорусі. До речі в квітні 2025 року Сейм Литовської Республіки прийняв рішення про продовження дії санкцій до травня 2026 року, внісши відповідні зміни до згаданого закон у [8].

Також, стрижневим повноваженням в рамках реалізації зовнішньополітичної функції є повноваження Сейму щодо ратифікації та денонсації міжнародних договорів. Відповідно до положень статті 138 Розділу XIII Конституції Литовської Республіки «Зовнішня політика та національна оборона» парламент «...ратифікує або денонсує такі міжнародні договори Литовської Республіки: 1) щодо зміни державних кордонів Литовської Республіки; 2) про політичне співробітництво з іноземними державами; договори про взаємну допомогу; а також оборонні договори, пов'язані з захистом держави; 3) про відмову від застосування сили або загрози її застосування, а також мирні договори; 4) щодо перебування та статусу збройних сил Литовської Республіки на території інших держав; 5) про участь Литовської Республіки в універсальних і регіональних міжнародних організаціях; 6) багатосторонні або довгострокові економічні договори [1].

Крім того, Конституцією передбачено, що «закони, а також міжнародні договори можуть передбачати й інші випадки, коли міжнародні договори Литовської Республіки підлягають ратифікації Сеймом» [1]. А також зазначається, що «міжнародні договори, ратифіковані Сеймом Литовської Республіки, є складовою частиною правової системи Литовської Республіки» [1].

Більш детально, питання ратифікації та денонсації міжнародних договорів врегульовані на рівні Закону «Про міжнародні договори Литовської Республіки» [7]. Зокрема, статтею 7 згаданого закону, визначено перелік міжнародних договорів, що підлягають ратифікації: «...договори про політичне співробітництво з іноземними державами; договори про взаємодопомогу; мирні договори; про відмову від застосування сили або погрозу її застосування; про перебування і статус збройних сил Литви за кордоном; про перебування і статус іноземних збройних сил на території Литви; договори про кордони Литви; про участь у міжнародних організаціях; багатосторонні та довгострокові економічні договори; договори, які встановлюють норми, відмінні від законодавства; оборонні договори» [7]. Також зазначено, що «...підлягають ратифікації ті договори, в яких прямо передбачено ратифікацію» [7].

Варто наголосити, що за даними Міністерства закордонних справ України договірна база між Україною та Литовською Республікою станом на 2023 рік становила понад 170 документів [9]. Зокрема, серед них і ратифікований парламентами двох держав Договір про дружбу і співробітництво між Україною та Литовською Республікою 1994 року [10].

Важливим є також повноваження Сейму стосовно прийняття постанов щодо референдумів. Так, одним із таких референдумів, який повністю змінив становище Литовської Республіки та остаточно відірвав від Советського минулого був референдум щодо членства Литви у Європейському Союзі 10-11 травня 2003 року, який Сейм призначив у січні цього ж року. Понад 90 % виборців, які проголосували підтримали членство в ЄС. Офіційно Литовська Республіка стала частиною Європейського Союзу 1 травня 2004 року [11].

Окремий блок повноважень пов'язаний частково із контрольною функцією в частині реалізації урядом Литовської Республіки зовнішньої політики. Так, Сейм, відповідно до положень Конституції може висловити недовіру Уряду, Прем'єр-міністру чи міністру, що має наслідком їхню відставку, а також Уряд Литовської Республіки подає у відставку, якщо Сейм двічі підряд не схвалює програму новообраного Уряду. Це важливо, адже складовою програми діяльності завжди є питання зовнішньої політики.

Погоджуємося із думкою М.С. Пивовар, що «законодавством Литовської Республіки створені правові засади конструктивної взаємодії державної влади та опозиції, в якій остання наділена широкими повноваженнями щодо контролю уряду та впливу на законодавчий процес» [12, с. 46]. До цієї думки можемо додати, що такі правові засади створені і для ефективного контролю в частині реалізації урядом зовнішньої політики.

У Сеймі Литовської Республіки на сьогодні діє 15 постійних комітетів, кожен з яких відповідає за певну сферу державної політики та законодавства. За формування зовнішньої політики, її реалізацію, розгляд міжнародних договорів та співпрацю з іншими державами і міжнародними організаціями відповідає Комітет з питань закордонних справ [13].

Окремо повноваження комітету з питань закордонних справ визначені Статутом Сейму. Відповідно до положень статті 68 Статуту «сфера повноважень Комітету у закордонних справах охоплює: 1) підготовку висновків щодо ратифікації та денонсації міжнародних договорів Литовської Республіки, а також з інших питань зовнішньої політики, які розглядаються Сеймом; 2) підготовку та розгляд проєктів законів та інших нормативно-правових актів, що стосуються зовнішніх справ, а також подання висновків щодо них; 3) здійснення парламентського контролю за міністерствами та іншими державними установами, які реалізують зовнішню політику, подання пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення їхньої діяльності; розгляд і подання пропозицій щодо формування та реалізації державної зовнішньої політики; 4) з урахуванням пріоритетів зовнішньої політики – координація питань міжнародного співробітництва Сейму, розгляд представництва Сейму в міжнародних парламентських організаціях та асамблеях, подання рекомендацій щодо діяльності делегацій Сейму в таких організаціях, координація створення та діяльності груп міжпарламентських зв'язків Сейму, подання їм рекомендацій та пропозицій, заслуховування та оцінка звітів про діяльність делегацій Сейму в міжнародних парламентських організаціях та асамблеях і груп міжпарламентських зв'язків не рідше одного разу на рік з моменту їх створення; 5) здійснення контролю за державними установами, які надають інформацію про Литву для іноземних держав, підготовка відповідних висновків і пропозицій; 6) у співпраці з державними та громадськими організаціями – підтримка і розвиток зв'язків з литовськими емігрантами та їхніми організаціями, а також з автохтонними литовцями, які проживають за межами Литовської Республіки; 7) у співпраці з іншими комітетами – розгляд питань, пов'язаних з регулюванням міграції, та подання пропозицій і висновків щодо них; 8) розгляд та подання рекомендацій і пропозицій Уряду щодо встановлення дипломатичних відносин Литовської Республіки та відкриття дипломатичних представництв Литви за кордоном; 9) попередній розгляд пропозицій Міністра закордонних справ, подання висновків і рекомендацій щодо призначення дипломатичних представників Литовської Республіки в іноземних державах і міжнародних організаціях та відкликання таких представників; 10) у межах своєї компетенції – участь у процесі підготовки та оцінки позиції Литовської Республіки щодо пропозицій про прийняття правових актів Європейського Союзу, за необхідності – подання Уряду висновку Сейму щодо позиції Литовської Республіки, а також оцінка її представлення в інституціях Європейського Союзу; 11) у межах своєї компетенції – розгляд інших документів Європейського Союзу, подання за потреби висновків і пропозицій щодо цих документів; 12) у межах своєї компетенції та за потреби – подання Сейму висновків щодо можливого невідповідності проєктів законодавчих актів принципу субсидіарності» [14].

Крім того, на рівні Статуту Сейму (статті 81-82) врегульовано порядок створення, діяльність та процедура звітності делегацій Сейму до міжнародних парламентських організацій та груп Сейму з міжпарламентських зв'язків.

Так Сейм, «з урахуванням довгострокових пріоритетів міжнародного співробітництва, ухвалених Президією Сейму, а також рекомендацій Комітету у закордонних справах, бере участь у діяльності міжнародних міжпарламентських організацій та асамблей через делегації Сейму. Делегації

Сейму до міжнародних міжпарламентських організацій та асамблей, як правило, формуються під час першої сесії Сейму. Сейм, з урахуванням документів, що регламентують діяльність міжнародних міжпарламентських організацій та асамблей, затверджує склад делегацій Сейму до таких організацій і асамблей постановою, відповідно до принципу пропорційного представництва парламентських груп Сейму. Один раз на рік голова делегації Сейму до міжнародної міжпарламентської організації чи асамблеї подає звіт про діяльність делегації на засіданні Комітету у закордонних справах» [14].

Стосовно груп Сейму з міжпарламентських зв'язків, останні «створюються з метою зміцнення двосторонніх або багатосторонніх відносин з парламентами іноземних держав, у яких парламент обраний на демократичних виборах і з якими Литва встановила дипломатичні відносини. Ініціаторами створення груп Сейму з міжпарламентських зв'язків є самі Члени Сейму за власним бажанням. Голова Сейму, отримавши пропозицію ініціаторів щодо створення групи з міжпарламентських зв'язків, передає її на розгляд Комітету у закордонних справах. Після схвалення цієї пропозиції Комітетом, головує на пленарному засіданні Сейму інформує Членів Сейму про створення відповідної групи, її голову та заступника/заступників. Після оголошення такої інформації група вважається зареєстрованою. Також Голова Сейму повідомляє парламент відповідної іноземної держави про створення групи з міжпарламентських зв'язків, її голову та заступника/заступників» [14].

Поряд з тим, Статутом передбачено, що «з урахуванням рекомендації Комітету у закордонних справах, інтенсивність діяльності певної групи, а також важливість економічних, політичних чи моральних аспектів, Президія Сейму може фінансово підтримати її діяльність – як для прийому гостей, запрошених групою, так і для візитів її членів за запрошеннями відповідних груп інших країн» [13]. Сама ж «діяльність груп Сейму з міжпарламентських зв'язків координується Комітетом у закордонних справах. Голова групи один раз на рік подає письмовий звіт про діяльність групи до Комітету у закордонних справах і, на його вимогу, представляє його» [14].

Висновки. Проведений аналіз конституційно-правових механізмів реалізації зовнішньополітичної функції Сейму Литовської Республіки свідчить про те, що парламент у цій європейській державі досить сильно впливає на зовнішню політику. Повноваження, які закріплені Конституцією Литовської Республіки стосовно зовнішньополітичної діяльності парламенту знаходять своє продовження на рівні окремих законів, а також детально врегульовані у Статуті Сейму.

Для Української держави досвід функціонування парламенту Литовської Республіки в сфері зовнішньої політики є як ніколи цінним, зважаючи на статус кандидата у члени ЄС та потреби післявоєнного конституційного реформування та вдосконалення діяльності всіх органів публічної влади, а особливо Верховної Ради України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. The Constitution of the Republic of Lithuania. Adopted by the citizens of the Republic of Lithuania in the Referendum of 25 October 1992. URL: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Constitution.htm>.
2. Жалімас Д. Життєздатність Конституції та роль Конституційного Суду. *Український часопис конституційного права*. 2016. № 1. С. 27–30. URL: <https://www.constjournal.com/wp-content/uploads/issues/2016-1/pdfs/2-deinius-zhalimas-zhyttiezdatnist-konstytutsii-rol-konstytutsiinoho-sudu.pdf>.
3. The Constitutional law of the Republic of Lithuania on the state of Lithuania. 11 February 1991. No. I-1051. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/079fcad0cf8711ecb69ea7b9ba9d787b?jfwid=b454lz9dz>.
4. The Law of the Republic of Lithuania on the procedure for the entry into force of the Constitution of the Republic of Lithuania. 6 November 1992. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/079fcad0cf8711ecb69ea7b9ba9d787b?jfwid=b454lz9dz>.
5. The Constitutional Act of the Republic of Lithuania on the non-alignment of the Republic of Lithuania to post-soviet eastern unions. 8 June 1992. No. I-2622. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/079fcad0cf8711ecb69ea7b9ba9d787b?jfwid=b454lz9dz>.
6. The Constitutional Act of the Republic of Lithuania on membership of the Republic of Lithuania in the European Union. July 2004, *Valstybės žinios* (Official Gazette), 2004, No. 111-4123. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/079fcad0cf8711ecb69ea7b9ba9d787b?jfwid=b454lz9dz>.
7. Law on International Treaties of the Republic of Lithuania 21 May, 1991. URL: https://www.verfassungsvergleich.de/lh02000_.html.
8. Литва продовжила санкції проти громадян РФ та Білорусі до 2026 року. URL: <https://censor.net/ua/news/3547347/lytva-prodovjyla-sanktsiyi-proty-gromadyan-rosiyi-ta-bilorusi-na-rik>.

9. Офіційний сайт Посольства України у Литовській Республіці. URL: <https://lithuania.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrayinoyu-ta-litvoyu>
10. Договір про дружбу і співробітництво між Україною та Литовською Республікою від 8 лютого 1994 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440_014#Text
11. Referendum briefing no 8 the Lithuanian eu accession referendum 10-11 may 2003. URL: <http://www.sussex.ac.uk/sei/documents/epernbreflith.pdf>.
12. Пивовар М. С. Правові засади взаємодії державної влади та опозиції в Україні та Литовській Республіці: порівняльний аналіз. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 5. Том 1. С. 44–47.
13. Сейм Литовської Республіки. Парламенти світу. *Голос України* 17 лютого 2025 р. Офіційне видання. URL: <https://www.golos.com.ua/article/382353>.
14. Seimas of The Republic of Lithuania. Statute. 17 February 1994 No I-399. As last amended on 27 September 2018 – No XIII-1509. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/d9766070c2f511e883c7a8f929bfc500?jfwid=39x432mh7>.